
Andrej PINTER

**POROČILO Z MEDNARODNE KONFERENCE
EVROPSKEGA INŠTITUTA ZA KOMUNICIRANJE
(EURICOM)**

“Electronic Networks and Democratic Life”

Piran, 15.- 20. 9. 2001

V času med 15. in 20. septembrom letos se je v Piranu odvijala mednarodna konferenca o pomenu, ki ga imajo nove računalniške tehnologije pri oblikovanju in delovanju kompleksnih družbenih skupin, skupnosti, organizacij, in o tem, kako lahko te nove pojave razumemo v kontekstu predpostavk sodobnih demokratičnih družb. Preplet novih informacijskih in komunikacijskih tehnologij ter demokratične politike že kar dolgo zanima družboslovje (in obenem tudi mnoge druge vede, bolj tehnične, celo naravoslovne), pri čemer se zdi še posebej vznemirljiv nenehen tehnološki razvoj, ki od raziskovalcev zahteva vedno nove in vedno temeljitejše premisleke o učinkih sprejemanja teh tehnologij v družbeno in politično vsakdanjost. Po drugi strani se celo zdi, da je bila z bližino šokantnih dogodkov v ZDA, takšna tema še posebej aktualna - posledice teh dogodkov niso spremenile le razmerij globalnih odnosov in interesov, temveč se je, poleg še mnogih drugih implikacij, bistveno povečal družbeni pomen vprašanj, ki so povezana s komunikacijskimi in informacijskimi tehnologijami, s pretokom informacij ter njihovim nadzorom, z izražanjem mnenj, in nenazadnje tudi s kompleksnimi družbenimi povezavami oziroma združenji.

Na konferenci so s svojimi prispevki sodelovali strokovnjaki iz Nizozemske, Anglije, Škotske, Finske, Italije, Finske, Hongkonga, Grčije, Nove Zelandije, Slovenije; zaradi razumljivih razlogov so izostali udeleženci iz ZDA in Kanade. Po uvodnih pozdravnih besedah prof. Toma Korošca in po daljšem problemskem in v prihodnjost usmerjenem predavanju slovenskega ministra za informacijsko družbo, dr. Pavla Gantarja, se je zvrstilo 14 referatov, ki so razgrnili raznorodne tematike in strukturirali tehtne razprave oziroma polemike.

Z nekega posebnega zornega kota je lahko velika geografska razpršenost sodelujočih pomenljiva, saj na prvi pogled potrjuje očitno tezo mnogih teoretikov, da vloga in pomen računalniško posredovanega komuniciranja (svetovnega spleta, elektronske pošte in poštne mreže itd.) ni lokalno specifična. V napoto kakšni drznejši posplošitvi te vrste, denimo o univerzalnosti teoretskih pojmov in paradig, ki nastajajo ob teh raziskovalnih problemih, je najbrž predvsem dejstvo, da večji del znanstvene in tehnične produkcije še vedno prihaja iz tehnološko napovedno razvitih držav. Toda natančno enak primer je tudi z udeleženci obravnavane konference, ki so predstavljali družbe oziroma raziskovalna središča, ki so neločljiv sestavni del “zahodne” tehnološke, politične in znanstvene kulture (kar v povsem enaki meri velja za Wellington (NZL) ali pa Milano). Še več, bistvena skupna točka večine referatov je bila teza, da je demokratično življenje, četudi je s

pomočjo računalniških tehnologij globalno posredovano in dostopnejše, v pomembni meri kulturno oziroma lokalno specifično. Naslovne teme referatov, ki so jih opredeljevali občji, teoretsko robustni in prepoznavni pojmi, kot so globalizacija, družbene razlike, javnost, politične prakse, politična participacija, politične stranke, razpravljanje, politična kultura, državljanstvo, zasebnost, vloga ekonomskih dejavnikov, so se vselej dotikale kulturnih specifičnosti in običajnih, trivialnih, morda celo nereflektiranih predpostavk posameznikov in institucij, ki določajo uporabe računalniških tehnologij v sodobnih družbah. Argument neke druge vrste, ki podobno podpira tezo o velikih lokalnih specifičnostih globalnega kibernetskega prostora, je v svojem referatu predstavil dr. Lincoln Dahlberg (*The Habermasian Public Sphere Encounters Cyber-Reality*), namreč argument, da tako imenovane "on-" in "off-line" identitete posameznikov - torej identitete v kibernetskem prostoru in zunaj njega - niso povsem ločene in izključujoče kot, na primer, izhaja iz Posterjevega postmodernega pojmovanja računalniških tehnologij, o kateri je govoril Dahlberg.

Druga izstopajoča značilnost konference - morda tudi zaradi odsotnosti uglednih strokovnjakov iz ZDA in Kanade - je bila ta, da je del referatov predstavljal inovativne raziskovalne projekte oziroma študije, ki so jih avtorji zasnovali v okviru svojega doktorskega oziroma podoktorskega študija; poleg že omenjenega Dahlberga, še Pascoe Elvin, dr. Liza Tsaliki, dr. Tanja Oblak in dr. Anna Malina. Malina, ki je že uveljavljena raziskovalka učinkov sodobnih tehnologij v lokalnih skupnostih in jo poznamo iz publikacij s področja virtualnih skupnosti in digitalne demokracije, je predstavila svoje ugotovitve o spremembah državljanskih vrednot s pojavom informacijske tehnologije v lokalnih skupnostih v Angliji. Referat Lize Tsaliki, ki je štipendistka sklada Marie Curie, je predstavil obsežno primerjalno študijo o sodelovanju uporabnikov interneta v računalniško posredovanih razpravah na podlagi analize grških, nizozemskih in angleških forumov. Avtorica je opravila grobo analizo besedil in primerjala rezultate glede na prek 20 spremenljivk, kot so informativnost, stopnja vpletenosti, veljavnost argumentov, interna homogenost skupin, odzivnost ipd. Tanja Oblak je predstavila kompleksno teoretsko konstrukcijo, s pomočjo katere je mogoče podrobneje analizirati različne vrste družbenih skupin, ki se vzpostavljajo v kibernetskem prostoru. Kot osnovni vodili je predstavila temeljno razliko med dialogom in reprezentacijo (*Dialogue and Representation*) ter vpliv novega procesa normalizacije interneta, ki vnaša drugačne, predvsem grafične rešitve, za uveljavljene načine njegove uporabe. S sorodnim problemom se je ukvarjal tudi referat Pascoeje Elvina z Westminsterске univerze v Londonu, ki za svojo doktorsko dizertacijo pripravlja podrobno študijo o tem, v kolikšni meri lahko aplikacija Griceove teorije o konverzacijskih maksimah razjasni dilemo o tem, kako racionalno je internetno razpravljanje in kakšni komunikacijski kodi oziroma konvencije ga usmerjajo; njegov referat (*Newsgroup Debating Forums: Pubs or Parliaments?*) je predstavil osnovne dileme, ki se jih bo lotil v dizertaciji.

Raziskovalno delo na Fakulteti za družbene vede sta na konferenci predstavila tudi Matej Kovačič in Matjaž Robinšak, ki sta predstavila rezultate svojih spletnih anket o zasebnosti (del projekta RIS) oziroma o občutku informacijske ogroženosti (raziskovalna naloga v okviru dodiplomskega študija družboslovne informatike

pri predmetu Raziskovanje javnega mnenja). Obe predstavitvi sta bili sprejeti z velikim zanimanjem in naklonjenostjo.

Nosilni članki s konference bodo predvidoma izšli v prihodnjem letu v revijah *Communications in Javnost-The Public*. Nekaj sprotnih informacij v zvezi s prispevki in raziskovalnimi projekti, na podlagi katerih so nastali, pa bo mogoče spremljati tudi na spletni strani <http://www2.arnes.si/~ljjavno1/euricom>.

Eden od možnih sklepnih vtisov o konferenci je naslednji. Čeprav je naslovna tema pritegnila zelo različne prispevke, so bile zanimive razprave ob in po predstavitev možne predvsem zato, ker so razpravljalci, zlasti izkušenejši strokovnjaki Giovanni Cesareo, Nick Jankowski, Kees Brants, Mathew Hibberd, Anthony Fung in Slavko Splichal, na nek način naslavljali isto osnovno razmerje med značilnostmi in dilemami sodobnih demokratičnih družb na eni strani ter vplivom novih računalniških tehnologij na drugi. Jasno je namreč, da te tehnologije v vse večjem obsegu sprejemamo v obstoječe družbene prakse; v vse številnejših oblikah in pomenih. Načini, s katerimi so posamezni referati razpirali to osrednjo problematiko, pa so, kakorkoli obrnemo, zelo različni, celo komaj pregledno različni. Če je na tej točki razvoja teorij in raziskovalnih pristopov o naslovni temi različnost in sposobnost vzajemnega prenosa spoznanj naravnost osupljiva in spodbudna za nadaljnje delo, se obenem tudi že zdi, da se temu dinamičnemu področju obeta bistveno bolj temeljita fragmentacija. Če lahko ta hip različne pristope še uvrstimo pod isti naslov raziskovanja vpliva sodobnih komunikacijskih in informacijskih tehnologij, se v tem istem naslovu že jasno kažejo nastavki novih zaključenih in prepoznavnih celot. Nove znanstvene revije, ki jih založbe namenjajo tem vsebinam, še vedno dobivajo naslove, recimo, *New Media and Society*, in tako pritegnejo velik ustvarjalni in diskusijski potencial, toda v prihodnje bodo zahteve vedno bolj specifične, raziskovalni interesi pa vse ožji. Samo upamo lahko, da v tej plodni dinamiki idej, ob kateri lahko sproščeno uživamo v tem času, ne bo prehitro prišlo do prekomerne specializacije disciplinarnih meja, razpodelitve mejnih predmetov raziskovanja in izolacionizma.